

ANTONI VICENS CASTANYER. EVOCACIÓ D'UNS RECORDS

*Vicenç Jasso**

Antoni Vicens Castanyer és present en el nostre record i en el nostre afecte. El tractaré de tu; crec que no li agradaria que anteposàs títols o tractaments al seu nom. Fou un mestre excel·lent, un investigador rigorós, un fill dolç, un espòs amorós, un pare exemplar, un amic fidel... Segur que l'omple de satisfacció que recordem com apreciava la condició de ciutadà en el més noble sentit d'aquesta denominació d'arrels pregones en el més honorable *événement* de la història humana.

Em vénen a la memòria converses, en les quals ell amb sinceritat, valentia i correcció parlava de tantes coses, expressant les seves idees, opinions, judicis i valoracions. No és el moment de recollir-les. Ho podria fer

Antoni Vicens

* Vicenç Jasso Garau (Palma, 1934) és mestre de primera ensenyança i doctor en filosofia i lletres (Secció de pedagogia). És catedràtic de Teoria i història de l'educació a la Universitat de les Illes Balears.

sense ofendre ningú, perquè en Toni Vicens no en sabia; com s'arreglava per fer-ho? És un de tants secrets que en Toni se'n dugué al sojorn llunyedà.

Vull parlar d'en Toni Vicenç, apropar-me a la seva manera de ser, de pensar, d'estimar i de valorar. No és fàcil perquè ell no era un home que parlàs gaire de si mateix. Modest i un poc tímid, no li agradava manifestar la seva intimitat i humil com ningú, creia que no podia aportar quelcom gaire interessant.

Per parlar d'ell cal servir-se de la deducció, i de les seves paraules i les seves accions es deduïa el que hi havia en la seva ment.

Quines eren les línies del seu pensament? En les seves operacions mentals es guiava per un clar predomini de la racionalització sobre la intuïció. El més important era arribar a l'estructura, descobrir-la en la realitat a la cerca d'una explicació cada vegada més racional i més propera a la veritat. No es va conformar mai amb els lucre de l'empirisme i del pragmatisme. Acceptava aquests àmbits de l'experiència humana, però la seva inquietud intel·lectual el constrenyia sempre a anar més enllà, com l'explorador vol arribar a les terres més llunyedanes que hom albira amb la vista. Mai no es va instal·lar en el que havia aconseguit dominar, constantment perfeccionava la seva manera de pensar i anava augmentant el cabal de coneixements mitjançant l'estudi, la investigació i la lectura.

Era conscient dels límits de la nostra ment. No ho podem aclarir tot. Arriba un moment en el qual una paret inaccessible ens impedeix conèixer el que més voldríem saber. Els grans temes de Déu i de la possibilitat d'una vida futura romanen sempre envoltats d'una boira cada vegada més espessa...

L'acceptació, la conquesta i la creació de la fe no són tasques fàcils, sobretot per a una persona il·lustrada, fidel a l'abundosa collita aconseguida per mitjà de les llums de la raó. No tenim experiència de l'àmbit numínic, els secrets de l'empiri no s'adapten a les nostres estructures. Nogensmenys sempre cal trobar una solució. Seguint el camí d'una fe il·lustrada i d'un cristianisme lliberal en la més autèntica tradició dels il·lustrats, cal fer el trànsit de l'irracional al raonable, i descobrir de la mà d'una filosofia i d'una teologia personalista un Déu que és Pare i que ens espera. Així ho va viure en Toni.

Si el nostre pensament s'havia d'aturar en aquest acte de fe, ens cop-saria una sensació d'inutilitat i d'angoixa... En Toni coneixia un altre camí, l'ancestral sendera dels símbols. Ens porten al terreny lluminós dels arque-

tips, fretuosos intents d'interpretar la vida humana. Aquests arquetips es van transformant i adaptant a les diverses èpoques de la història. Ens trobam una altra volta amb les estructures, que romanen idèntiques per més que es reves-teixin amb els trets de diverses i / o noves situacions. En Toni tenia un gran interès pels mites i pels símbols, per aquest bosc sagrat on l'home descobreix un món, que ens porta més lluny que les paraules i les icones al terreny de les incògnites insolubles i dels misteris inexplicables. Aquest món màgic rau en la pregonesa dels arquetips de l'inconscient col·lectiu i de la memòria col·lectiva, que intenten sorgir mitjançant els mites i els símbols per col·lar i nodrir el nostre ésser amb un missatge de records de prístines llars i de futures estades.

En Toni coneixia l'entramat dels símbols i fruïa de la seva riquesa, especialment del simbolisme del laberint i del centre, com a expressió del difícil camí que condueix a la pau i a la plena realització humana...

Aplicava els seus coneixements de la simbologia, de la mitologia, de la psicologia profunda i de la lingüística al descobriment de la presència i del significat dels símbols i dels mites en les obres literàries. Aquest camí permet copsar la cerca de sentit en els plantejaments problemàtics presents en les obres literàries, que expressen bellament el nostre perpetu desassossec.

Un altre aspecte del seu pensament era l'admiració pel lirisme en l'expressió escrita. Parlar de lirisme és parlar de bellesa. Valorava un argument ben estructurat, la claredat en l'exposició de les idees, la perfecció semàntica i sintàctica, però l'obra literària havia de tenir a més una flaire d'harmonia, de sonoritat i de quietud per a poder assolir la seva plenitud estètica. Per a en Toni la lectura i l'escriptura no sols eren un simple exercici intel·lectual d'investigació i d'augment dels coneixements, sinó una manera d'assolir els plaers estètics més elevats i inexpressables.

Estructures, símbols, mites, lirisme, tot el conduïa a assaborir els festivals del pensament.

En darrer terme en Toni al llarg de la seva fecunda vida va anar a la cerca del sentit de la realitat i, especialment, de l'home i de totes les seves produccions. En la situació límit trobava consol ensem en la presència dels símbols i dels mites en totes les manifestacions de la vida humana i en la literatura religiosa, especialment en els nostres vells llibres sagrats. Però la cerca de sentit no era sinònim de neguit; no era un existencialista en un sentit negatiu, era humanista i vitalista... Valorava el cabal d'explicacions i de sentit que havia aconseguit incorporar al seu pensament i no s'inquietava pel que no havia

pogut saber; aquest era un dels secrets de la sensació de pau i de tranquil·litat que comunicava a tots els que el tractàvem.

El seu esperit tan ric, tan noble, tan selecte es féu objecte, és a dir es féu sensible i es va donar a conèixer en la investigació i en la docència.

Les seves investigacions el varen conduir a les interrelacions humanes i culturals entre França i Mallorca i, d'una manera especial, entre França i Sóller. El tema dels immigrants, l'aportació de figures senyeres de la nostra illa al món cultural francès, l'estudi de l'obra i de la persona de Bernanos i la seva aportació a la didàctica de la llengua i de la literatura francesa, condueixen a la consideració de l'enriquiment cultural d'un poble, que assoleix una manera de ser europeu sense perdre la seva identitat mallorquina. La seva obra mereix ocupar un lloc important en el camp dels estudis etnogràfics, com a exemple de la convivència de dues llengües i de dos sistemes de *mores*, sense eliminar el sistema que gaudeix de menys possibilitats per subsistir. L'amor d'en Toni Vicenç per la nostra pàtria mallorquina, per França i per la cultura occidental ens recorda la seva dèria no sols per la literatura, sinó també per totes les altres manifestacions de l'art, especialment per la música i la pintura.

He dit que el títol que més valoraria seria el de ciutadà. Els ideals democràtics foren una constant en la seva labor docent. Per a ell la qualitat bàsica del seu alumnat era la dignitat humana, tret que ens uneix a tots i ens fa compartir el lloc més privilegiat de la naturalesa. La consideració de la personalitat dels seus deixebles es palesava en el respecte, l'ajuda, la benvolença sincera... No es pot fingir ni es pot dissimular l'amor pedagògic, característica que distingeix els professors excel·lents. En Toni era exigent, sabia perfectament que l'ensenyança de qualitat era el millor que podien rebre les noves generacions; no tolerava la mediocritat; creia que rebaixar el nivell d'exigència i regalar l'aprobat equivalia a no tenir en compte els drets de l'alumnat. El grau de coneixement teòric i pràctic de la llengua francesa dels seus deixebles és òptim. No he volgut emprar la paraula professor, perquè un professor té alumnes i un mestre, com va ésser sempre en Toni Vicens, té deixebles.

A la dècada dels vuitanta es donaren molts canvis en tots els estudis de magisteri. L'especialitat de filologia dels estudis de mestre tenia dues branques, la francesa i l'anglesa. La primera era la que tenia més alumnat. Els successius canvis dels plans d'estudis feren que anàs creixent el nombre de l'alumnat de filologia anglesa fins a quedar quasi reduït del tot el nombre

dels qui estudiaven francès. A la següent remodelació dels estudis de magisteri, en la dècada dels noranta, l'especialitat ja es deia simplement filologia i sols hi figuraven la llengua i la literatura anglesa. El francès va passar a la simple condició d'assignatura optativa. Record la tristor d'en Toni Vicenç davant aquesta situació. Lamentava la infravaloració d'una llengua i, en conseqüència, d'una cultura que sempre havia estat el camí que ens apropava a Europa.

Vull recordar que anteriorment, abans dels anys vuitanta, tampoc no es va acceptar la seva iniciativa per a la implantació dels estudis de Filologia Francesa a nivell de llicenciatura a la nostra universitat. El cost era mínim, perquè aleshores era segur que hi hauria un bon nombre d'alumnes, però sembla que no va interessar els qui havien de decidir... Hom va haver d'escoltar que el francès era més perillós per a la normalització de la nostra llengua que l'anglès. Els hauríem d'haver recordat que els intel·lectuals sollerics crearen ensems el *bell catalanesc* i el francès.

Segurament en Toni es va jubilar un poc abans de l'edat establerta entre el desencant i el desencís. La miscel·lània que publicà l'Estudi General Lul·lià l'any 2001 amb articles de professors i investigadors, molts d'ells de la nostra universitat, fou un merescut reconeixement de la seva personalitat i dels seus mèrits com a investigador, docent i gestor a l'àmbit educatiu, a més d'un clar testimoni de la vigència de la llengua i de la cultura francesa.

En aquesta breu dissertació he de fer referència al seu treball de gestor. Els càrrecs directius que exercí als instituts de batxillerat, a la universitat i a l'Estudi General Lul·lià ens recorden la seva dedicació, el seu esforç i el seu propòsit d'aconseguir el més alt grau de qualitat en les parcel·les que li foren confiades. Estava ben convençut que feia un servei a l'educació i, conseqüentment, a la societat i creia en la utopia d'un món més democràtic. També cal recordar que no tolerava cap mena d'injustícia o d'irregularitat, la qual cosa tenia relació amb la seva condició de jurista, per més que era tolerant i comprensiu. Crec també que la seva rectitud difícilment li hagués permès exercir professions de l'àmbit del dret.

Per acabar vull referir-me a l'amor que tenia a la família. Sempre va tenir present el trist i lamentable decés del seu pare. Estimava la mare amb deliri. Moltes vegades parlàrem de la seva esposa i dels fills. Els anys que varen conviure ens permeteren seguir la seva evolució personal, els seus estudis i els lucre cultural i professional. Jo li recordava el nombre de titulacions que hi

havia a casa seva i ell, amb la seva habitual senzillesa, em contava les converses familiars, diàlegs selectes, molt llunyans de la vulgaritat i de la banalitat.

Gloria filiorum, patres eorum. Els vostres fills han recollit la torxa del Dret i de la Filologia Francesa, el més bell memorial de n'Antoni Vicens i de na Carlota Pujol.

Sóller, 7 de novembre de 2008. III Jornades d'Estudis Locals.